

УДК 371.134/.373.3+378.147(045)

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Вітюк І.С., аспірант

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

У статті розкрито особливості та проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування сучасних педагогічних технологій. Зокрема, висвітлено, що одним із головних завдань навчально-виховного процесу у початковій школі постає створення умов для оптимального розвитку дитини. Акцентовано на основних факторах, що сприяють формуванню готовності майбутніх учителів до ознайомлення з сучасними педагогічними технологіями та їх впровадженням.

Ключові слова: сучасні педагогічні технології, фактори впровадження технологій, технологічна підготовка майбутніх вчителів початкової школи.

В статье раскрыты особенности и проблемы подготовки будущих учителей начальной школы к применению современных педагогических технологий. В частности, освещено, что одной из главных задач учебно-воспитательного процесса в начальной школе стоит создание условий для оптимального развития ребенка. Сделан акцент на основных факторах, способствующих формированию готовности будущих учителей к ознакомлению с современными педагогическими технологиями и их внедрением.

Ключевые слова: современные педагогические технологии, факторы внедрения технологий, технологическая подготовка будущих учителей начальной школы.

Vitiuk I.S. FEATURES PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF PRIMARY SCHOOL TO THE USE OF MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES

The article reveals peculiarities and problems of training of primary school teachers to use modern teaching technologies. In particular, highlights that one of the main objectives of the educational process in elementary school appears to create conditions for optimal child development. The attention is focused on the major factors that contribute to the formation of future teachers to get acquainted with modern teaching technologies and their implementation.

Key words: modern educational technology, technology implementation factors, technological training of future elementary school teachers.

Постановка проблеми. Нині у зв'язку з інтенсифікацією освіти, збільшенням кількості інформації та підвищенням вимог до якості навчання дедалі більше уваги вчені приділяють проблемі оцінки, корекції й управління працездатністю школярів. А одним із найбільш простих і доступних критеріїв ефективності розумової працездатності учнів є їх успішність. Крім того, розвиток інформаційного середовища призводить до ускладнення навчальних програм сучасної школи. В основу нового Державного стандарту початкової загальної освіти в Україні (від 20 квітня 2011 р.) покладено компетентнісний та особистісно-орієнтований підхід. Реалізація останнього, безпосередньо, і передбачає обов'язкове врахування вчителями початкових класів індивідуальних особливостей розвитку особистості дитини.

Одним із головних завдань навчально-виховного процесу у початковій школі є створення умов для оптимального розвитку дитини. Розв'язання цієї проблеми через пошук доцільних форм, засобів і методів роботи дасть змогу здійснювати оптимальний вплив на індивідуальний розвиток дитини та сприятиме збереженню

її психічного й фізичного здоров'я. У зв'язку з цим постає актуальна проблема особливостей підготовки студентів спеціальності «Початкова освіта» до застосування сучасних педагогічних технологій та організації навчального процесу у практиці початкової ланки освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підготовки вчителя початкових класів досліджувалися В. Бондарем, Н. Бібік, А. Бистрюковою, М. Вашуленком, С. Єрмаковою, О. Івлієвою, Н. Казаковою, Л. Кекух, Н. Кичук, Л. Красюк, О. Мельником, В. Паскар, С. Ратовською, І. Титаренко, Л. Хоружою та багатьма іншими. Питання розробки та впровадження педагогічних технологій навчання й виховання загалом розглядали В. Боголюбов, М. Горчакова-Сибірська, В. Гузєєв, І. Зязюн, Т. Назарова, А. Нісімчук, А. Савельєв, Г. Селевко, В. Сластьонін, І. Смолюк.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у висвітленні проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування сучасних педагогічних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтенсивний розвиток теоретичної складової частини педагогічної науки, накопичення практичних рекомендацій щодо створення власних педагогічних технологій призвели до усвідомлення нових завдань професійної підготовки учителів, тобто забезпечення розуміння ними суті технологічного підходу, принципів відмінностей між технологією і методикою викладання, педагогічним експромтом і науково обґрунтованим нововведенням. Розв'язання цього завдання має низку теоретичних і практичних аспектів професійної педагогічної підготовки, що за своїми спільними ознаками можуть бути об'єднані під назвою «технологічна підготовка вчителя» [1].

У своєму дослідженні В. Гузеева наводить факт інтенсивного упровадження в обіг поняття «педагогічна технологія», поширених міркувань щодо професійної компетентності педагога внаслідок діагностики його обізнаності в питаннях упровадження освітніх технологій [2]. Широкий спектр наукових підходів до розуміння суті педагогічної технології на практиці призводить до формування у свідомості педагогів уявлень про алгоритмізовані процедури, або передовий педагогічний досвід учителя-новатора, або інновації. Аналогічні думки висловлює М. Левіна, яка вважає технологією навчання перенесення у систему керівництва навчальною діяльністю конкретизованих дидактичних знань [4]. Технологія визначає структуру та зміст навчально-пізнавальної діяльності учня, що зумовлює стабільність та ефективність її роботи, і саме цим технологія якісно відрізняється від методики викладання, яку педагоги відтворюють по-різному. Отже, знання учителями суті, змісту, особливостей упровадження у власну практику освітніх технологій визначається науковцями важливою складовою частиною професійної компетентності та одночасно умовою забезпечення мінімально достатнього рівня підготовки випускників загальноосвітніх навчальних закладів під керівництвом «обізнаних» учителів. У зв'язку з цим постає питання про можливі шляхи та зміст фахової підготовки вчителів із метою підвищення рівня володіння сучасними знаннями про всі функціональні складники освітніх технологій та особливості їх використання.

Важливість застосування педагогічних технологій ефективного управління та організації навчального процесу у практику початкової ланки освіти підкреслює Г. Селевко. У своїй праці «Сучасні освітні технології» він пише, що педагогічний процес є керованою системою з планованими ре-

зультатами [6]. Управлінський цикл починається з постановки цілей та визначення завдань, а завершується їх розв'язанням і досягненням поставленої мети. Коли певна мета досягається, ставиться нова, і управлінський цикл повторюється. «Мета – дія – результат – нова мета» – такою є схематична картина безперервного управлінського процесу. Науковець виділяє найголовніші технології, засновані на ефективності управління та організації навчального процесу: технології програмованого навчання, технології рівневої диференціації, технологія диференційованого навчання за інтересами дітей (І. Закатова), технології індивідуалізації навчання (І. Унт, А. Границька, В. Шадріков), колективний спосіб навчання КСВ (А. Ривін, В. Дьяченко), технології групової діяльності, технологія С. Лисенкової (перспективно-випереджаюче навчання з використанням опорних схем у процесі коментованого управління) [6]. У межах нашого дослідження нас цікавить група, в яку входять технології індивідуалізованого навчання.

Підготовкою студентів до впровадження технологій індивідуалізованого навчання молодших школярів займалися О. Мірошніченко, О. Конкіна, В. Єремеева, Л. Кондратова. Вчені, зокрема, зосереджували увагу на дослідженні деяких аспектів підготовки майбутніх учителів до індивідуалізації навчання учнів у процесі вивчення предметів педагогічного циклу. На підставі результатів аналізу стану професійної підготовки майбутніх учителів до індивідуалізації навчання у педагогічній та психологічній літературі та практичній діяльності середньої та вищої школи, науковцями виявлено передумови підвищення її продуктивності у процесі вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу. Розроблено та теоретично обґрунтовано моделі підготовки майбутніх учителів до індивідуалізації навчання учнів, а також розглянуто специфіку й експериментально перевірено їх ефективність [5].

Зокрема, у своїй роботі Л. Кондратова розробила модель підготовки майбутніх вчителів, яка складається з мотиваційного, когнітивного та операційно-діяльнісного компонентів [3]. Тому наші подальші наукові пошуки полягатимуть у напрямках теоретичного обґрунтування та експериментальної перевірки педагогічних умов підготовки майбутніх вчителів початкової школи до реалізації технологій індивідуалізованого навчання з урахуванням особливостей функціонування нервової системи молодших школярів.

Ми згодні з думкою О. Пометун, Л. Середяк, І. Сущенко, О. Янушевич стосовно

того, що в умовах соціально-економічних зрушень, якісних суспільних перетворень останнього часу в нашій країні школа не може залишатись недоторканою стабільною системою: «На її розвиток впливають демографічні та етнічні чинники, оновлення філософії й парадигми освіти, освітніх технологій, інтеграція України в європейський освітній простір, розроблення нових концепцій змісту і структури навчання, концепцій підготовки спеціалістів для оновленої школи і початкової школи зокрема. Розроблення державних стандартів вищої педагогічної школи вимагає відповідного змістового наповнення всіх рівнів підготовки фахівця з початкової ланки навчання. Тому майбутньому вчителю потрібно вміти знаходити інформацію та користуватися нею, використовуючи у своїй роботі нові педагогічні технології, які існують у наш час. З огляду на це одним із завдань вищої школи є підготовка майбутнього вчителя до впровадження сучасних педагогічних технологій» [4].

Фахова підготовка майбутнього вчителя початкових класів визначається навчальним планом, в якому закладено курс кожного предмета. Так, у професійному становленні майбутнього вчителя початкової школи велике значення відіграють предмети дидактико-методичного циклу, спецсемінари, спецкурси та гуртки. До таких предметів належать «Історія педагогіки», «Дидактика», «Педагогічна майстерність» та фахові методики. Значним плюсом у досягненні сучасної підготовки вчителя-початківця є введення у навчальні плани ВНЗ курсів для підготовки спеціалістів «Педагогічні технології на уроках у початковій школі».

Аналіз навчально-тематичних планів і програм підготовки студентів факультетів початкового навчання деяких педагогічних ВНЗ, навчально-методичних засобів, як для викладачів, так і для студентів, свідчить про такі недоліки: недостатня кількість годин, відведених для вивчення фахових методик; тематичний план курсу кожної з фахових методик не враховує специфіку викладання навчальних предметів (мова і література, математика, природознавство та ін.) у навчальних закладах різного типу: загальноосвітній школі, ліцеях, гімназіях тощо; відсутність державних програм зі шкільного курсу предметів для початкової школи в різних типах навчальних закладів; неузгодженість тематики лекційних та практичних занять і їх дублювання у курсах дидактики та методиках викладання природознавства, математики, української мови; вивчення інноваційних технологій й оволодіння ними передбачено здійснюва-

ти у процесі підготовки спеціаліста та магістра (фахові методики студенти починають вивчати на II–III курсі навчання); відсутність в освітньо-професійних програмах молодшого спеціаліста та бакалавра питань із фахових методик викладання, які пов'язані з вивченням основних освітніх технологій; занадто мала кількість спецкурсів і спецсемінарів, які поглиблювали б основний курс методик викладання та конкретизували його фаховими навчальними технологіями з вивчення основних предметів початкової школи [4].

Основним фактором, що сприяє сьогодні формуванню готовності студентів до ознайомлення з технологіями та їх впровадження, є введення курсу, на якому вивчаються педагогічні технології. В освітньо-професійній програмі Державного стандарту ступеневої підготовки фахівців початкового навчання визначено введення нових курсів «Сучасні навчальні технології в методиці викладання освітньої галузі «Математика»», «Сучасні навчальні технології в методиці викладання освітньої галузі «Мова»», «Сучасні навчальні технології в методиці викладання освітньої галузі «Природознавство»», які визначено в переліку нормативних навчальних дисциплін зі спеціальності «Початкове навчання» освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» та переорієнтація викладачами ВНЗ тематики курсових, дипломних і магістерських робіт, а також виконання навчально-методичних задач, творчих завдань, націлених на вивчення освітніх технологій [5].

Відповідно до вимог Державного стандарту, типова навчальна програма, наприклад, з курсу «Сучасні навчальні технології в методиці викладання освітньої галузі «Математика»» (напрямок підготовки 0101 «Педагогічна освіта», спеціальність 6010102 «Початкове навчання») має містити певні основні позиції. Наприклад, особистісно-орієнтована взаємодія учителя і учнів вимагає від майбутнього вчителя оволодіння педагогічними технологіями освіти, зокрема «Математика». Знання теоретичних основ технологій, умінь творчо використовувати їх основні елементи дають можливість реалізувати вчителю сучасні завдання освіти, розвитку і виховання школярів. Типова навчальна програма «Технології вивчення галузі «Математика»» побудована на аналізі наукових концепцій перебудови навчально-виховного процесу в початковій школі і практиці їх використання. У конкретних системах навчання школярів математики розглядаються класифікації педагогічних технологій, їх основні ознаки, якості, філософські засади тощо. Все це сприяє формуванню у майбутніх вчителів

варіативності мислення, здатності реалізувати прогностичну, дослідницьку, управлінську, дидактико-методичну та інші виробничі функції. Курс «Технології вивчення галузі «Математика» розкривається через систему лекцій, практичних, лабораторних занять, самостійну роботу та педагогічну практику студентів [3].

Оволодіння різними технологіями вивчення математичного змісту у початковій школі реалізується через систему таких завдань: визначення завдань навчання, виховання і розвитку молодшого школяра за умов організації навчальної діяльності в різних технологічних системах; вибір найкращого з варіантів різних видів співпраці учителя і учнів; визначення найдоцільніших форм, методів, засобів співпраці (технологічних засобів); вибір методів та засобів контролю різних видів діяльності школярів; визначення критеріїв та показників навчальної роботи учнів; вибір засобів стимулювання та оцінювання результатів діяльності.

Студенти мають знати технології вивчення галузі «Математика» на основі: особистісної орієнтації педагогічного процесу; активізації та інтенсифікації діяльності учнів; ефективності управління та організації навчального процесу; практичного удосконалення: та реконструювання математичного змісту навчального матеріалу; моделювання і конструювання навчального процесу на основі використання інноваційних технологій навчання молодших школярів математики.

Студенти мають вміти: зазначати завдання навчання, виховання і розвитку молодших школярів із різних технологічних системах навчання їх математики; розробляти структурні компоненти власної навчальної діяльності і завдання, що розв'язуються під час їх реалізації; вибирати найбільш раціональну послідовність різних видів співпраці вчителя й учнів; визначати оптимальні технологічні засоби (методи, форми та ін.) для реалізації завдань навчання, виховання і розвитку молодшого школяра; аналізувати вибір методів і засобів контролю, визначати критерії та показники ефективності навчальної роботи учнів; вибирати засоби

стимулювання та оцінювання результатів діяльності учнів початкової школи.

Висновки з проведеного дослідження. Сучасна технологізація системи освіти вимагає молодого, освіченого, ерудованого, комунікабельного, грамотного, гнучкого, мобільного, тобто компетентного вчителя, який швидко може зорієнтуватися у величезному виборі технологічних систем та варіативності їх поєднання. Саме таких фахівців потребує початкова школа. Тому питання підготовки потенційних учителів до застосування сучасних педагогічних технологій у практиці початкової ланки освіти є актуальним та потребує якісних змін. Тому такий підхід відповідає вимогам сьогодення і сприяє усвідомленому психолого-педагогічному та фаховому саморозвитку майбутнього вчителя початкової школи, збагачує зміст його підготовки, створює умови для стимулювання й цілеспрямованого розвитку творчих здібностей студентів, готує фундамент для продуманого та ефективного впровадження спеціальних курсів з вивчення і застосування нових, малодосліджених, зокрема інтерактивних, технологій у практиці фахової підготовки майбутнього вчителя початкових класів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беляєва С.Б. Суть і зміст технологічної підготовки вчителя / С.Б. Беляєва // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2014. – Вип. 34. – С. 61–68.
2. Гузеев В.В. Системные основания образовательной технологии / В.В. Гузеев. – М. : Знание, 1995. – 136 с.
3. Коваль Л.В. Сучасні навчальні технології в початковій школі : [навч.-метод. посібник] / Л.В. Коваль. – Донецьк : ТОВ Юго-Восток, Лтд, 2006. – 227 с.
4. Левина М.М. Основы технологии профессионального педагогического образования / М.М. Левина. – Минск, 1998. – 344 с.
5. Стрілець С.І. Оновлення підготовки майбутніх учителів початкових класів: актуальні тенденції та перспективи / С.І. Стрілець // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 111. – С. 317–321.
6. Энциклопедия образовательных технологий [в 2-х т.] / Селевко Г.К. – М.: Народное образование, 2005 – Т. 1. – 523 с.